

T

TERUG NAAR DE LICHAMELIJKE OPVOEDING

In het kader van dit visietopic krijgen we een kijkje over hoe er in verschillende opleidingen tegen ons vak en wat we ermee willen bereiken, wordt aangekeken. Ze worden geschreven door mensen met een passie voor hun vak. Deze bijdrage komt uit Tilburg. Een bijdrage aan de fundamentele discussie rond de legitimering van het bewegingsonderwijs! Door: Gertjan van Dokkum

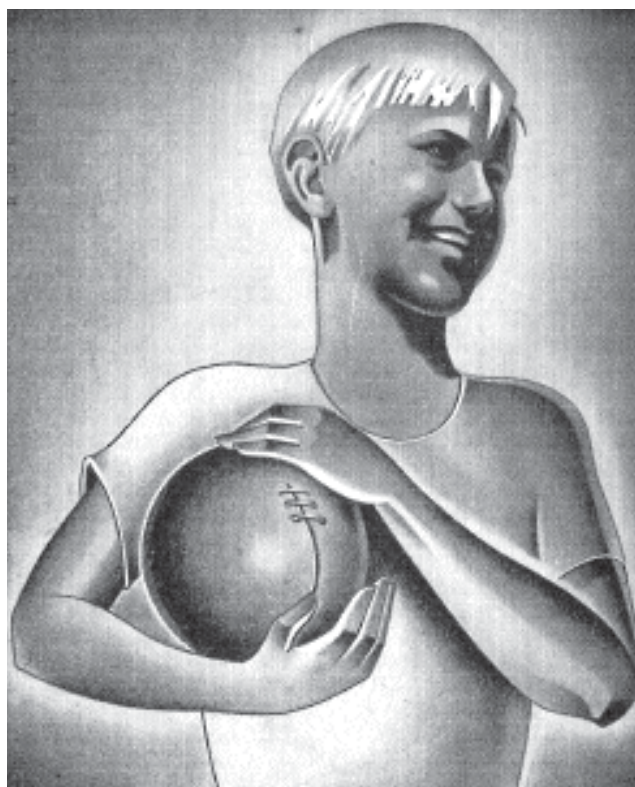
Als er in de Filosofie een onderzoek vastloopt wordt er vaak teruggekeerd naar het punt vanwaar men weer genoeg zekerheid heeft om het onderzoek opnieuw te starten. Zoals een moeder met haar kind een punt afspreekt waarnaar moet worden teruggekeerd als ze elkaar onverhoopt kwijtraken; Ook wel de afspraak om terug te keren naar de laatste bekende plaats als je verdwaald bent. Een dergelijke wending wordt dan vaak aangegeven met 'retour à'; een terugkeren naar...

Het doel van de schrijver is om met dit artikel een pleidooi te houden voor de lichamelijke opvoeding in het algemeen en meer in het bijzonder om binnen de legitimatie van het bewegingsonderwijs vaker terug te pakken op de relatie tussen het bewegingsonderwijs en de lichamelijke opvoeding. De timing van de schrijver is slecht; academies voor lichamelijke opvoeding hebben juist systematisch hun namen veranderd en zich daarmee impliciet afgekeerd van het erfgoed van de lichamelijke opvoeding. We hebben nu sporthogescholen...

Het bewegingsonderwijs als vak op school heeft het, qua naamgeving, ook al niet best; sport en bewegen, lichamelijke oefening, lichamelijke opvoeding, gymnastiek. Je zou haast denken dat hier sprake is van een meervoudige persoonlijkheidsstoornis. En wellicht is dat ook zo. In de verschillende benamingen treft men het verschil in waardering en betekenis van het vak. Dit verschil in waardering en betekenis vinden we ook terug in de wijze waarop het vak gelegitimeerd wordt. Bewegingsonderwijs als toegepaste trainingsleer, bewegingsonder-

wijs als toegepaste vormingstheorie en bewegingsonderwijs als toegepaste socialisatietheorie, waarbij de leerling gesocialiseerd moet worden in de sport- en bewegingscultuur. Allemaal lijken ze waarschijnlijk. Volgens de schrijver zijn ze echter allemaal volstrekt betekenisloos en schieten als legitimatie tekort zolang ze niet in een groter pedagogisch kader worden geplaatst. Namelijk het kader van de lichamelijke opvoeding van kinderen. Een kader waarin niet de sport- en bewegingscultuur centraal staat of een of ander wetenschapsgebied, maar het kind. Het kind dat bewegend de wereld verkent en daar zin en betekenis aan geeft, onderzoekend, spelend, dansend, strijdend...

Leibeserziehung

EEN LEVEN LANG TONEELSPLEN

Onderzoek van Parsons, de bekende Amerikaanse socioloog en bedenker van de term 'socialisatie' (The social System, 1951), toont aan dat volwassen mensen in een samenleving niets anders doen dan rollen spelen. Zijn sociale roltheorie berust volledig op een vergelijking tussen samenleven en toneel. Kinderen moeten de verschillende rollen die er binnen een samenleving te vinden zijn, leren om mee te kunnen draaien in het toneelstuk van het leven.

Parsons inzichten legitimeren het vak CKV (culturele en kunstzinnige vorming) op middelbare scholen. Het levert ons de volgende belangrijke doelstelling op voor CKV: De lessen CKV/drama moeten erop gericht zijn de kinderen voor te bereiden op *blijvende, zelfstandige en perspectiefrijke deelname aan de toneelcultuur*. Behalve dat scholen ervoor moeten zorgdragen dat leerlingen de basislessen toneel krijgen en leren kiezen welke rollen zij het fijnst vinden, is het voor de docenten vooral zaak om de leerlingen zo snel mogelijk bij een toneelclub of cabaretensemble te introduceren. Dit noemen we TO, of toneeloriëntatie. Hier kan een 'levensechte' manier van toneelspelen worden geleerd om op deze wijze een zo groot mogelijke kans te hebben dat leerlingen ook na hun middelbare schooltijd nooit stoppen met toneelspelen. Ook als zij niet zelf op de planken gaan staan, is het actief vervullen van een andere rol binnen de toneelclub zeker aan te bevelen.

OPVOEDEN IS MEER DAN SOCIALISEREN

Souffleurs, regisseurs, grimeurs, maar ook tekstschrijvers en zelfs toneelmeesters zijn allemaal nodig en kunnen voor opgroeiende kinderen een belangrijke rolvervulling worden wanneer zij 'volwassen' zijn.

DRIE HOOFDDOELN VAN ONDERWIJS

Waarom deze 'vreemde' uitstap naar het vak CKV terwijl we het bewegingsonderwijs op school proberen te legitimeren? Het antwoord ligt in de analoge wijze van redeneren. Het vak CKV wordt in deze inleiding op gelijke wijze gelegitimeerd als op dit moment vaak gebeurt met het vak bewegingsonderwijs. Bij deze legitimatie van CKV voelen we hopelijk wat ongenoegen. Er is iets vreemds gaande maar wat precies? Dit is, volgens de schrijver, ook het geval voor de analoge legitimatie van het bewegingsonderwijs.

Het gevoel van ongenoegen is waarschijnlijk terug te voeren op het 'misbruiken' van de drie hoofddoelen van het onderwijs: persoonlijke ontplooiing, maatschappelijke voorbereiding en beroepsvoorbereiding. Wat er in bovenstaande redenering rondom CKV gebeurt (en op dit moment ook met bewegingsonderwijs), is dat een vak dat in eerste instantie als 'algemeen-vormend-vak' is opgenomen in het curriculum van een school en daarmee voornamelijk gericht is op de persoon-

Zover hoeven we niet terug...

lijke ontplooiing van leerlingen, wordt gelegitimeerd met argumenten ten behoeve van de maatschappelijke voorbereiding. De argumenten worden bovendien nog eens aangezet door het leggen van een wetenschappelijke claim (Parsons) waardoor er impliciet een claim wordt gelegd op waarheid. Echter niets is minder waar!

De verklaring van deze wijze van legitimeren is logisch. Moderne managers en allerhande wetenschappers zoeken naar snel, meetbaar nut, zeg maar naar het economische uitgangspunt van rendement en output. Snel scoren dus! Deze mentaliteit verplaatst zich ook naar het onderwijs en verdringt daar de principes van de oorspronkelijke leefwereld die onderwijs eens was (en wat ze nog zou moeten zijn). Een leefwereld waar jonge mensen zich ontwikkelen en kunnen uitgroeien door het realiseren van eigen mogelijkheden binnen de gangbare normen van een samenleving. In een leefwereld draait het om zaken die er echt toe doen: liefde en vriendschap, belangeloze aandacht, behulpzaamheid en wederzijds respect. Menselijke relaties staan centraal in de leefwereld. Mensen communiceren daar in openheid en eerlijkheid en ontwikkelen er zich zo tot zelfverantwoordelijke individuen. In de leefwereld houden mensen zich bezig met vragen betreffende de zin van hun bestaan en toetsen zij in interactie met elkaar hun normen en waarden. Een plaats dus waar brede algemene ontwikkeling en persoonlijke ontplooiing minstens even zo belangrijk zijn als maatschappelijke voorbereiding. Binnen die leefwereld moeten de onderwezen vakken dan ook altijd bijdragen aan deze algemene menselijke vorming: taal (klassieke talen), muziek, wiskunde, bewegingsonderwijs, geschiedenis, drama en nog veel meer. Dat al deze vakken proberen te legitimeren vanuit het idee van maatschappelijke voorbereiding (lees socialisatie) past weliswaar beter bij het moderne 'nuts-denken', maar dat levert dan halve waarheden, onhaalbare doelstellingen en slecht gefundeerde legitimaties op. Slechts zelden wordt er nog gesproken over de

Britney Spears, Madonna, Shakira en Christina Aguilera?

leefwereld en de persoonlijke ontplooiing. Ook niet wanneer we over het bewegingsonderwijs spreken.

PERSOONLIJKE ONTPLOOIING EN KRITISCHE DEELNAME AAN DE SAMENLEVING

De modernist zal nog nauwelijks onder de indruk zijn van mijn pleidooi tot dusverre en doodleuk de vraag stellen naar het nut van onderwijs als leefwereld en het nut van de persoonlijke ontplooiing. Terecht! Een antwoord op deze vraag kan echter alleen gegeven worden als we ons eerst bezinnen op wat we eigenlijk met kinderen willen, niet alleen in het onderwijs, maar in brede zin; een pedagogische vraag dus! Een vraag waar we geen 'harde data' en 'outputgerichte onderzoeken' voor hebben, maar een vraag naar 'dat wat behoort', een normatieve vraag, die uitnodigt tot wijsgerige reflectie. Een vraag ook, die feitelijk een complete pedagogische verhandeling verlangt. Ik zal het kort houden.... Een mensenkind is individu én gemeenschapswezen. Geboren temidden van anderen is het kind gelijk belofte en gebod. Belofte, voor zover het kind zal uitgroeien tot een morele, zelfverantwoordelijke zelfbepaler én gebod, voor zover het kind komt tot een kritisch en creatief deelgenootschap aan de samenleving. Het kind kan dit niet alleen. Hij is hiervoor op opvoeders aangewezen. Opvoeders als veilige basis, opvoeders als filter tussen alle 'onzin' binnen onze cultuur en het kind, opvoeders als grenzsetters, opvoeders als gids, opvoeders als doelsetters en tot slot opvoeders die voorbeeldig zijn. Opvoeders en kind bevinden zich in een gedeelde leefwereld (en in een afzonderlijke, maar dat is hier niet relevant) en elke bewuste invloed die de opvoeder op het kind uitoefent in de richting van de zelfverantwoordelijkheid en het deelgenootschap aan de samenleving noemen we opvoeden.

Als we nu een antwoord willen geven aan de modernist met

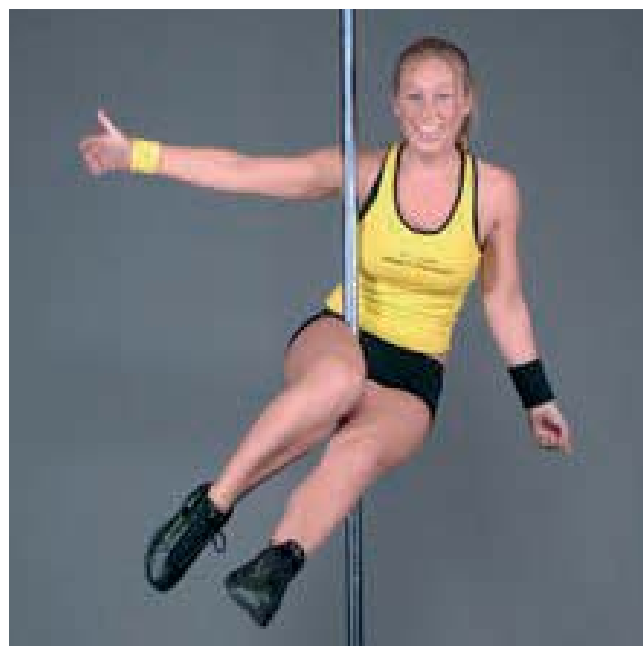
betrekking tot het 'nut' van onderwijs als leefwereld en het nut van persoonlijke ontplooiing, kunnen we het volgende stellen. Vanuit de pedagogiek leren we dat slechts in een leefwereld een kind kan komen tot het maken van morele, kritische en creatieve eigen keuzen. Een eigen morele stellingname die noodzakelijk is om kritisch en creatief deelgenoot te kunnen worden van de samenleving. Het onderwijsdoel van de persoonlijke ontplooiing is daarmee 'nuttig' geworden. Ze is namelijk de noodzakelijke voorwaarde geworden voor de maatschappelijke voorbereiding en beroepsvoorbereiding, zeg maar voor de kritische 'socialisatie'.

BEWEGINGSONDERWIJS

Voor het bewegingsonderwijs betekent bovenstaande dat de gymlessen in eerste instantie dienen bij te dragen aan de persoonlijke ontplooiing van de leerlingen met het lichamelijke als aangrijpingspunt. Ontwikkelen van de motoriek, verbeteren van kracht en conditie, bijdragen aan cognitieve en sociaal/emotionele ontwikkeling. Maar tegelijkertijd ook een brede vorming van de leerlingen, verbeteren van de 'alledaagse bewegingen', de 'arbeidsbewegingen', maar ook door het ontwikkelen van alle verschillende 'vormen' van 'vrijtijdbewegingen'; het spelend bewegen, het dansend bewegen, het zomooi-mogelijk- bewegen, het prestatief bewegen, het strijdend bewegen (sport), het bewegen vanuit een gezondheid-motief en zelfs het bezinnend bewegen.

Om bij te dragen aan deze brede persoonlijke ontplooiing van de leerlingen kiest de docent uit de voor handen zijnde cultuurgoederen. Hij kiest die cultuurgoederen, die het meeste geschikt zijn voor het bereiken van deze bedoeling. Zo kiest de docent bijvoorbeeld uit onze cultuur het voetbal om het 'spelend bewegen' te ontwikkelen. Hij hoeft hier niet het eindspel, 11 tegen 11 te spelen, maar mag het spel zodanig aanpassen

Voorbereiden op de bewegingscultuur kan botsen met andere opvoedingsidealen

dat zijn bedoeling, het 'spelend bewegen' centraal komt te staan. Hiermee leert de leerling de eigen mogelijkheden en moeilijkheden kennen met betrekking tot het 'spelend bewegen'. Hetzelfde geldt voor de andere vormen van bewegen. De docent is hier steeds opvoeder, namelijk de filter tussen de cultuur en het kind, de gids, de grenzensteller, de doelensteller en het voorbeeld. Zo kan de persoonlijke ontplooiing met het lichamelijke als aangrijpingspunt plaatsvinden in eerste instantie om het kind een brede algemene vorming te geven, zeg maar, om al zijn mogelijkheden ten volste te ontwikkelen. Maar daarmee wordt dan ook voldaan aan de noodzakelijke voorwaarde voor kritische en perspectiefrijke deelname aan de bewegingscultuur.

Het komt in het kort neer op het volgende: De doelen van het bewegingsonderwijs zullen steeds door de docent moeten worden geformuleerd, startend vanuit het bewegende kind, gericht op persoonlijke ontplooiing en het ontwikkelen van alle mogelijkheden van het 'lijf', verantwoord vanuit de noodzaak van lichamelijke opvoeding voor elk kind.

TERUG NAAR DE LICHAMELIJKE OPVOEDING

Er worden in het artikel grote stappen gemaakt en veel van het geschrevene vraagt om toelichting. Omwille van de leesbaarheid en omwille van een beperking in omvang is de tekst geworden zoals hij nu is. De schrijver wil een oproep doen voor een terugkeer naar de lichamelijke opvoeding wanneer we ons vak moeten verdedigen. De schrijver heeft, in het kort, argumenten gegeven om het vak bewegingsonderwijs te legitimeren binnen het geheel der opvoeding. Of u het ermee eens bent of niet... de schrijver hoopt dat u aan het denken bent gezet en zich weer eens bezint op argumenten om ons vak te funderen. Maar wees voorzichtig met opportune argumenten, onze tegenstanders ontkrachten ze sneller dan we 'lay up' kunnen zeggen!

Lichamelijke Opvoeding,

Lichamelijke opvoeding is een specifiek vormingsgebied binnen het geheel der opvoeding, verantwoord vanuit een nadrukkelijke bezinning op de menselijke lichamelijke en de vormende waarden van het menselijke zich bewegen.

Wilt u wat uitgebreider lezen over hoe ons vak geleitimeerd kan worden door een beroep te doen op de lichamelijke opvoeding, verwijs ik u graag naar het artikel: 'Retour á l'Éducation Physique' op www.kvlo.nl.

Foto's en illustraties: Internet

Gertjan van Dokkum is docent bewegingsagogische wetenschappen aan de Fontys Sporthogeschool in Tilburg

Ter nagedachtenis aan Harry Büchner

Correspondentie: g.vandokkum@fontys.nl

KVLO .nl

Inloggen op MijnKVLO (het ledendomein met veel praktijkinformatie) kunt u met uw lidnummer. Abonnees op het blad zijn geen lid.

U vindt uw lidmaatschapsnummer op de adressticker in het folieomslag. Als extra service hebben we in de jaarlijkse inhoudsopgave bij Lichamelijke Opvoeding14 (2007) een format afgedrukt waarop u uw nummer kunt noteren en daarna, met eventueel gewijzigd wachtwoord kunt bewaren.

Meer dan 4000 collega-leden ontvangen een aantal keer per maand de *e-mail-nieuwsbrief*. Wilt u ook frequent op de hoogte gehouden worden van alle ontwikkelingen? Eerst inloggen en dan naar <http://www.kvlo.nl/sf.mcgi?537> surfen om u op te geven! Opzeggen kan hier ook!

Alle informatie over de KVLO *studiedagen* is nu te vinden via www.kvlostudiedagen.nl.

Correspondentie: webmaster@kvlo.nl

R ► AFDELINGEN

WEST-BRABANT

Algemene jaarvergadering

Datum: 19 maart

Tijd: 20.00 uur

Plaats: Openluchtschool Rijnauwenstraat te Breda

DE NOORDER

Praktijkdag 2008

Noteer in uw agenda 12 april van 9.00 tot 14.00 uur.

TWENTE

Twentedagen

Datum: 17 en 18 april

Tijd: 8.30 tot 16.30 uur op beide dagen

Plaats: Twente Hallen te

Enschede

Info: www.kvlotwente.nl

OOST-BRABANT

Eerst jaarlijkse KVLO OBL Cup

Datum: zaterdag 19 april

Verdere info en inschrijving (tot 1 april):

www.kvlo-oostbrabant.nl

Versnelde GVB-cursus

Datum: vijf woensdagen in april en mei

Tijd: 17.00 tot 20.00 uur

Info en inschrijven:

www.kvlo-oostbrabant.nl

R ► AGENDA

SYMPOSIUM 'PHYSICAL ACTIVITY AND PHYSICAL EDUCATION

Datum: 15 maart

Tijd: 12.30 tot 17.00 uur

Plaats: Willem II stadion te Tilburg

Info: www.lectoraat-sporthogeschool.nl

OUTDOORWEEKEND

Zwerfsport Outdoor biedt docenten LO een gratis kennismakingsweekend aan op 19 en 20 april. Voor meer info: www.zwerfsport.nl of neem contact op met Mathilde Bleijenbergh, tel.: 023 562 8370.